

Г. Б. Марушевський,

*кандидат філософських наук,
докторант кафедри філософії, теорії
та історії державного управління,
Національна академія державного
управління при Президентові України*

Етичні аспекти концепції збалансованого розвитку

Проаналізовано етичні аспекти концепції збалансованого розвитку, що розглядається як етичний ідеал, спрямований на створення такого суспільства, функціонування якого не призводитиме до руйнування середовища існування людини. Цей етичний ідеал знайшов відображення в міжнародній політиці збалансованого розвитку та сприяє створенню інституцій збалансованого розвитку. Розкрито визначальну роль держави у створенні політико-економічних умов та інституцій, орієнтованих на збалансований розвиток. Обґрунтовано, що перехід до збалансованого розвитку потребує глибоких структурних змін у системі державного управління.

Розглянуто тенденції переходу від декларації еколого-етичних принципів через формування політики збалансованого розвитку до створення інституційних основ і формування системи державного управління збалансованим розвитком. *Ключові слова:* збалансований розвиток, етика, етичний ідеал, політика, інститути, державне управління.

Ethical dimensions of sustainable development conception are analyzed. Sustainable development is examined as an ethical ideal directed at establishment of society, which activity will not lead to the destruction of the human environment. The ethical ideal of sustainable development is realized in the international policy of sustainable development and contributes to creation of institutions for sustainable development. The state plays a decisive role in establishment of political and economic conditions and institutions focused on sustainable development. The transition to sustainable development requires deep structural changes in public administration.

Trends of transition from the ethical declarations through realization of sustainable development policy to creation of institutional framework and formation of public administration system for sustainable development are examined.

Key words: sustainable development, ethics, ethical ideal, policy, institutions, public administration.

Проанализированы этические аспекты концепции устойчивого развития, рассматриваемого как этический идеал, на-

правлений на создание такого общества, функционирование которого не приведет к разрушению среды обитания человека. Этот этический идеал нашел отражение в международной политике устойчивого развития и способствует созданию институтов устойчивого развития. Раскрыта определяющая роль государства в создании политико-экономических условий и институтов, ориентированных на устойчивое развитие. Обосновано, что переход к устойчивому развитию требует глубоких структурных изменений в системе государственного управления.

Рассмотрены тенденции перехода от декларации эколого-этических принципов посредством формирования политики устойчивого развития к созданию институциональных основ и формированию системы государственного управления устойчивым развитием.

Ключевые слова : устойчивое развитие, этика, этический идеал, политика, институты, государственное управление.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується значним посиленням впливу діяльності людства на динаміку біосферних процесів. Технократична доба з її небаченим різноманіттям і потужністю засобів як творення, так і руйнування великою мірою сприяла підвищенню якості життя значної кількості людей. Водночас сьогодні перед людиною постали глобальні проблеми, сутність яких полягає в тому, що якщо суспільство й надалі розвиватиметься в тому самому напрямі і такими самими темпами, то здатність нашої планети підтримувати життя швидко вичерпається.

У процесі історичного розвитку перед людьми неодноразово виникали складні проблеми. Разом з тим лише в останній чверті ХХ ст. ці проблеми набули глобального характеру і надзвичайно близько підвели людство до межі самознищення.

Загострення зазначених проблем змушує переосмислити головні морально-етичні засади життєдіяльності людини і суспільства. Лише за умови усвідомлення суспільством головних морально-етичних принципів відносин між людьми, а також принципів їх ставлення до інших живих істот і природи загалом можна змінити сучасні негативні тенденції суспільного розвитку.

Практичне завдання переходу до іншої моделі суспільного розвитку пов'язане із запровадженням глибоких структурних змін у системі управління.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Етичні питання в контексті збалансованого розвитку розглядаються в працях таких

зарубіжних учених, як Р.Енгель [13], В.Гюсле [4; 11], К.Боссельман [12]. Зв'язок концепції збалансованого розвитку та екологічної етики досліджує Л.В.Мантатова [6]. Група науковців на чолі з Ч.Кібертом [15] аналізує зв'язок економічної, соціальної та екологічної етики зі збалансованим розвитком, а також вивчає шляхи застосування етичних принципів збалансованого розвитку в процесах прийняття рішень. У роботі А.В.Прокоф'єва досліджується взаємозв'язок індивідуальної та соціальної моралі [9]. Важливості етичних міркувань у процесі переходу до збалансованого розвитку та інституційним рамкам збалансованого розвитку приділяється значна увага в документах ООН [5; 8; 16]. Етичні питання в контексті державної служби є предметом дослідження Т.Е.Василевської [1]. Шляхи забезпечення збалансованого (сталого) розвитку в умовах впливу глобалізації на систему державного управління досліджує Р.В.Войтович [2]. Водночас серйозної уваги потребує вивчення шляхів застосування етичних принципів збалансованого розвитку в політиці та державному управлінні.

Формування цілей дослідження. Цілями статті є аналіз етичних аспектів концепції збалансованого розвитку та розгляд тенденцій переходу від декларації еколого-етичних принципів через формування політики збалансованого розвитку до створення інституційних основ і формування системи державного управління збалансованим розвитком.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Доволі поширеним є уявлення про те, що будь-які проблеми можуть бути розв'язані технічним шляхом. Але ж технічними є такі рішення, які потребують змін лише в технологіях і майже (або й зовсім) не вимагають змін у поведінці людей або ж зміни суспільної моралі. Американський психолог Абрахам Маслоу, дослідивши численні літературні джерела з питань майбутнього суспільства, виявив, що близько 95% цих видань повністю присвячено суто технологічним змінам і в них залишаються поза увагою питання про добро і зло, про правильне і хибне [7, с. 31]. У цих працях ішлося про технічне вдосконалення можливостей людства і майже не розглядалися питання вдосконалення людини і суспільства. Більшість передбачень ґрунтувалася на екстраполяціях, які виходили з наявних тенденцій розвитку і не враховували можливостей докорінної зміни цих тенденцій унаслідок зміни суспільних відносин.

Утім, ще в 1968 р. американський біолог Гаррет Хардін звернув увагу на цілий клас проблем, які не можна розв'язати технічними засобами [14, с. 1243–1244]. Такою проблемою є, наприклад,

перенаселеність: чисельність населення на Землі не може безкінечно зростати, навіть якщо будуть застосовані найновітніші технології, які даватимуть змогу прогнати зростаючу кількість населення. Шляхи розв'язання проблем, які не мають технічних рішень, потрібно шукати не в технологічній сфері, а в морально-етичній, у сфері зміни суспільних відносин.

Існування різних класів проблем пов'язано з існуванням різних форм раціональності і, відповідно, різних підходів до розв'язання цих проблем. Представники комунікативної практичної філософії (Ю.Габермас, К.-О.Апель, В.Гьосле) вказують на докорінну відмінність між технологічною та етичною раціональністю.

- *Технологічна раціональність* спрямована на оволодіння об'єктами та встановлення контролю над ними. Вона передбачає аналіз цілей та пошук засобів, які даватимуть змогу досягти цих цілей.

- *Етична раціональність* пов'язана не з вирішенням питання, які засоби слід застосовувати для досягнення певної мети, а з більш фундаментальною проблемою, а саме – в чому полягає легітимність самої мети [4, с. 74–75]. У разі етичної раціональності проблема полягає не в пошуку засобів вирішення технологічних питань, а в досягненні взаєморозуміння щодо того, яка мета розвитку є прийнятною для всіх зацікавлених сторін. Саме етичною раціональністю зумовлена поява парадигми збалансованого розвитку, яка віддає перевагу не суто економічному зростанню, а забезпеченню базових потреб людей, зменшенню соціально-економічної нерівності, повазі до культурних цінностей та підвищенню екологічної відповідальності.

Розвиток – це особливий тип змін, характерними рисами якого є необоротність, спрямованість і закономірність змін. Коли йдеться про розвиток суспільства, зокрема у політичному розумінні, то насамперед, мається на увазі процес, спрямований у майбутнє. В цьому процесі політики, управлінці, громадські діячі та й усі люди виступають суб'єктами розвитку, оскільки вони можуть на нього впливати. Питання дослідження та планування майбутнього розвитку суспільства є справою політики, державного управління, економіки, футурології та етики. Це ті сфери людської діяльності, де люди є не лише дослідниками певних суспільних процесів, а і їх активними учасниками. Зокрема, це стосується й галузі науки “Державне управління”: “Управління тим і відрізняється від звичайної, в тому числі виконавської діяльності, що воно де-термінується образом, моделлю потрібного

майбутнього, а не про-сто наявними ресурсами та можливостями” [3, с. 8].

Визначальним чинником будь-якої парадигми розвитку є *мета* розвитку. В домінуючій парадигмі економічного розвитку такою метою є *підвищення добробуту* населення. Як правило, не розглядаються будь-які обмеження, що можуть перешкодити досягненню цієї мети. Проте існують природні межі Землі, врахування яких з необхідністю призводить до перегляду мети суспільного розвитку.

У 1950–60-х рр. розвиток пов’язували лише з економічним прогресом і підвищенням економічної ефективності. Проте на початку 1970-х рр. у зв’язку з несправедливим розподілом прибутків і зростанням кількості бідних у країнах, що розвиваються, парадигма розвитку змінилася. Питання *соціальної справедливості* були визнані так само важливими, як і питання підвищення економічної ефективності.

Утім, і цей підхід до реалізації проектів розвитку не дав бажаних результатів. Дедалі більше споживання природних ресурсів призвело до деградації довкілля і негативно вплинуло на здоров’я людей. Реальною загрозою стала проблема “меж зростання”, на яку в 1972 р. звернув увагу світової громадськості Римський клуб. Щоб уникнути екологічної кризи, в концепцію розвитку необхідно було включити третю мету – *збереження довкілля*.

Концепція збалансованого розвитку (sustainable development) набула популярності у 1980-х рр. Термін “збалансований розвиток” з’явився у 1980 р., коли вийшла “Всесвітня стратегія охорони природи”, підготовлена Міжнародною спілкою охорони природи. Ця стратегія висунула принципово нове положення: збереження природи нерозривно пов’язане з питаннями розвитку. Розвиток суспільства має відбуватися за умов збереження природи. В стратегії йшлося про необхідність зміни ставлення людини до довкілля і нової етики, що забезпечило б існування людей у гармонії з природою, від якої залежить їхнє виживання та добробут.

Поняття “збалансований розвиток” почало широко вживатися після публікації у 1987 р. звіту Міжнародної комісії з довкілля та розвитку “Наше спільне майбутнє”, підготовленого під керівництвом Г.Х.Брундтланд. Відтоді термін “збалансований розвиток” набув політичного значення. Комісія Брундтланд під збалансованим розуміла такий розвиток, який дає змогу задовольнити потреби теперішніх поколінь і залишає можливість майбутнім поколінням задовольнити їхні потреби. Автори звіту дійшли висновку, що виживання і добробут людини залежатимуть від того,

чи вдасться досягти успіху в піднесенні принципів збалансовано-го розвитку до рівня глобальної етики [8, с. 276].

На думку Р.Енгеля, існує, принаймні, 5 причин зростання інтересу до етичних питань при обговоренні проблем збалансованого розвитку [13, с. 6-8]:

1. Є нове розуміння значення цінностей у суспільстві. Представники соціальних наук тривалий час робили наголос на політичних, соціальних і економічних чинниках людської поведінки та мало уваги приділяли культурним. Разом з тим з'ясувалося, що саме культурні чинники відіграють критичну роль у тому, як люди адаптуються до довкілля і який тип політичних та економічних відносин вони підтримують. Тому зростає розуміння того, що збалансований розвиток у будь-якій країні має залежати від культурної спадщини і релігійних традицій у суспільстві.

2. По-новому оцінюються можливості моральної мотивації людей дбати про своє довкілля. Це пов'язано з посиленням і зростанням кількості соціальних рухів, спрямованих на збереження довкілля та альтернативний розвиток.

3. Етика дає підстави робити наголос на цінностях у процесі прийняття політичних рішень і моральне обґрунтування альтернативних напрямів дій. Етичні міркування є так само важливими, як і наукові, технічні та правові.

4. Етика дає змогу розв'язати деякі з конфліктів, які стосуються головних цінностей і перешкоджають здійснювати природоохоронні проекти. Прикладом може бути конфлікт між стратегією збереження ресурсів, у якій наголошується на ефективному і тривалому використанні природних ресурсів, та екоцентризмом, якому ставиться акцент на збереженні природних ландшафтів.

5. Етика дає змогу визначити нову соціальну парадигму, яка сприятиме збалансованому розвитку кожного регіону світу.

Оскільки потреба в збалансованому розвитку виникла у зв'язку з появою і загостренням екологічних проблем, важливим завданням етики збалансованого розвитку є пошук можливостей поєднати традиційну антропоцентричну етику з екологічною, яка розглядає етичні аспекти взаємодії суспільства з природою. Завдання полягає в тому, щоб поєднати екологічні питання та питання розвитку. Необхідно забезпечити, щоб етика розвитку увійшла в екологічну політику, і разом з тим щоб екологічна етика була предметом основного розгляду в процесі формування політики розвитку. Актуальним є пошук такої етичної концепції, яка могла б несуперечливим чином поєднати вимоги трьох головних етичних

цінностей: свободи підприємництва, соціальної справедливості та поваги до природи.

Загальновизнаним є розуміння збалансованого розвитку як гармонійного поєднання економічної, соціальної та екологічної складових. У терміні “*збалансований розвиток*” наголошується на необхідності постійно знаходити оптимальний баланс між *економічною, соціальною та екологічною* складовими розвитку, не віддаючи перевагу якійсь одній складовій:

- Орієнтація лише на *економічний розвиток* призвела як до дедалі більшого розшарування населення Землі за доходами, так і до деградації довкілля.

- Якщо віддати перевагу *соціальній складовій розвитку*, то розвиток перетвориться на перерозподіл природних ресурсів і продуктів економічного розвитку та їх спільне “проїдання”.

- Не можна також віддати беззаперечний пріоритет *екологічній складовій розвитку*, оскільки це може призвести до зневажання людей, мізантропії та застосування мальтузіанських “рецептів” розвитку.

Концепція збалансованого розвитку постала як відповідь на виклик часу. Вона виступає як альтернатива панівній моделі сучасного розвитку, що ґрунтується на розгляді природи лише як джерела сировини для виробництва різноманітних товарів.

Необхідно зазначити, що забезпечення збалансованого розвитку – це не технічна проблема, для вирішення якої необхідні нові технічні засоби чи технології. Перехід до збалансованого розвитку являє собою етичний перехід, зсув у ціннісних орієнтаціях багатьох людей.

Збалансований розвиток можна розглядати як етичний ідеал. Як будь-який суспільний ідеал концепція збалансованого розвитку виступає дороговказом для формування суспільства, яке буде перебувати в гармонії з природою. Створення ідеального образу такого суспільства дає змогу сфокусувати увагу на наборі *цінностей та етичних принципів*, якими має скеровуватися суспільна діяльність як індивідуальна, так і на рівні інституційних структур (державних, неурядових, бізнесових і т. ін.).

Ідеал збалансованого розвитку можна охарактеризувати, спираючись на принципи збалансованого розвитку, які були визначені в міжнародних юридичних документах (зокрема таких як Декларація Ріо з довкілля та розвитку, Хартія Землі, Декларація тисячоліття ООН, Йоганнесбурзька декларація зі сталого розвитку, “Майбутнє, якого ми хочемо”) та різноманітних міжнародних

доповідях (“Турбота про Землю: стратегія збалансованого жит-тя”, “Наше спільне майбутнє”, “Жива планета” та ін.).

Концепція збалансованого розвитку отримала провідний статус у міжнародній політиці після Конференції ООН з довкілля та розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992) і знайшла відображення в прийнятому на конференції “Порядку денному на XXI століття”. Світове співтовариство визнало, що збалансований розвиток повинен стати пріоритетним питанням порядку денного міжнародного співробітництва.

Нині еколого-етичні декларації набувають політичного значення. У політиці відбувається перехід від суто економічної парадигми до парадигми збалансованого розвитку суспільства. З політичного погляду ідеальна соціальна та демократична держава має бути і природозберігаючою. Тому сьогодні виникає потреба у створенні законодавчого поля та відповідних соціальних інституцій, які могли б сприяти збалансованому розвитку суспільства. Про те, що це усвідомлюється людством, свідчать події останніх десятиріч (Конференція ООН з довкілля і розвитку в Ріо-де-Жанейро у 1992 р., започаткування процесу “Довкілля для Європи” у 1991 р., підписання низки природоохоронних конвенцій, Всесвітній саміт зі збалансованого розвитку в Йоганнесбурзі у 2002 р., Конференція ООН зі збалансованого розвитку Ріо+20 в Ріо-де-Жанейро у 2012 р. тощо). Задекларовані еколого-етичні принципи з розряду науково-теоретичних переходять у розряд пріоритетів міжнародної та національної політики.

Проблеми збалансованості розвитку – це, передусім, проблеми влади і політичної волі. Для реалізації збалансованого розвитку необхідна відповідна міжнародна і національна політика. Трансформація суспільних установок та інтерналізація етичних цінностей (через школи, релігійні групи та ЗМІ) будуть важливими у довготривалій перспективі, але потреба в переході до збалансованого розвитку є нагальною вже сьогодні. Тому важливою є інституціоналізація процесу врахування етичних моментів у сучасній політиці. Необхідна постійна артикуляція ціннісного вибору як явної частини формування політики та прийняття рішень. Проблема полягає в тому, як включити етичні питання в процеси формування політики та прийняття рішень.

Щодня владні структури різних рівнів приймають велику кількість різноманітних рішень, які доволі часто не спрямовані на збереження довкілля, а іноді мають і відверто природоруйнівний характер. Екологічні проблеми виникають переважно саме внаслідок прийняття посадовими особами природоруйнівних

рішень. Обов'язкова екологічна освіта осіб, які приймають рішення, може великою мірою сприяти поліпшенню стану довкілля. Втім, людина може мати екологічні знання, а все ж діяти у власних інтересах і приймати екологічно шкідливі рішення. Разом з тим річки, ліси, моря, природні ресурси не є власністю окремих можновладців, а належать усім людям. Тому й рішення щодо їх використання мають приймати всі заінтересовані сторони. Спільні проблеми можна розв'язати тільки спільними зусиллями. Для цього необхідно вносити відповідні зміни у процеси прийняття рішень.

Домінуючі моральні цінності утверджуються в суспільній практиці та в існуючих соціальних інституціях. Для того щоб домінуючими стали інші моральні цінності, зокрема екологічні, потрібно не тільки змінювати суспільну практику відповідно до цих цінностей, а й створювати соціальні інституції, які орієнтуватимуться на ці цінності.

Сучасний етап суспільного розвитку характеризується трансформацією предмета етики. Відбувається перехід від індивідуальної етики чеснот до соціальної етики інституцій. Переважно на індивідуальній етиці чеснот були побудовані суспільні відносини в доіндустріальному (традиційному) суспільстві, оскільки вважалося, що благо індивіда (яке залежить від його чеснот) та благо суспільства є типологічно тотожними і відрізняються лише масштабами. Сучасне суспільство є якісно складнішим, воно потребує забезпечення кооперативного інтересу суспільства за допомогою ефективно працюючих інституційних засобів. З ускладненням суспільства зростає роль соціальних інституцій, завданнями яких є регулювання певних соціальних взаємодій упродовж тривалого періоду.

Головна особливість суспільної моралі порівняно з мораллю індивідуального удосконалення – її претензія на практичну ефективність. Соціально-організаційна складова моралі може бути по-справжньому ефективною, якщо вона реалізовуватиме свій нормативний зміст, у тому числі внаслідок дії інституційних структур, які примушуватимуть до його виконання. Отже, задається такий напрям трансформації моралі, як її часткова інституціалізація. Під інститутом розуміють будь-який усталений комплекс правил, принципів, норм, які регулюють людську діяльність на основі встановлення співвіднесених одна з одною типових і звичних ролей. Разом з тим це поняття може стосуватися переважно організованих, більш-менш централізованих суспільних структур, які спираються на визначений нормативний комплекс і здатні чи-

нити тиск на волю індивідів за допомогою санкцій. Мораль інституціалізується за рахунок отримання прямого зв'язку з примусовими механізмами соціального контролю [9].

Наголос на соціальності моралі є важливим, зокрема для екологічної проблематики. Індивідуальне моральне вдосконалення не дає змоги уникнути екологічної кризи. Можна морально самоудосконалитися, але при цьому залишатися в межах існуючої суспільної моралі, яка і є причиною екологічних проблем. Розв'язати ці проблеми можна шляхом зміни принципів функціонування суспільства, системи взаємовідносин між людьми та ставлення соціальних інституцій до довкілля.

Інституційна реструктуризація, зміна норм і правил потребує значних витрат. Для цього, по-перше, на найвищому управлінському рівні має бути усвідомлена необхідність збалансованого розвитку. По-друге, потрібна політична воля щодо визнання збалансованого розвитку одним з основних державних пріоритетів. Тільки тоді на інституційну реструктуризацію будуть виділені необхідні ресурси і кошти.

Моральні вимоги суспільства в загальних рисах виражає держава. Як правило, найважливіша частина комплексу моральних норм відображається в сукупності законів, судових і адміністративних актів, в яких ці норми фіксуються.

Німецький філософ Вікторіо Гьосле доходить висновку, що тільки загальні зусилля, які обмежують егоїстичну діяльність підприємців, здатні визначити напрям руху суспільства чи до загального блага, чи до загальної катастрофи. Він вважає, що загальні політико-економічні умови, за яких буде реалізована перша можливість, повинна створювати *держава*. Вона має створити такі умови, коли руйнування природного довкілля призводитиме до неминучих фінансових втрат. Закон егоїстичної господарської діяльності полягає в тому, щоб перекладати власні витрати на інших, якими можуть бути і робітники, і держава, і споживачі, і майбутні генерації. Проте елементарна справедливість полягає в тому, щоб "витрати, спричинені руйнуванням довкілля, поклалися тепер не на державу чи на майбутні генерації, а на безпосереднього винуватця завданої природі шкоди" [11, с. 117].

Стосовно визначальної ролі держави у створенні політико-економічних умов та інституцій, які не призводитимуть до руйнування довкілля, слід зазначити, що інституційна фаза реформ, пов'язана зі створенням нових інституцій, триває, за оцінками соціологів, 5–6 років. Інша ж фаза (культурно-ментальна) може тривати впродовж життя не одного покоління. І це за тієї умови, що нові

інституційні правила і норми (політичні, правові, економічні тощо) будуть тривалий час укорінені в суспільній діяльності [10, с. 417].

Перехід на засади збалансованого розвитку потребує глибоких структурних змін в управлінні, на чому зосереджувалася увага на Конференції ООН з довкілля та розвитку, яка відбулася у 1992 р. в Ріо-де-Жанейро. У прийнятому на конференції документі “Порядок денний на XXI століття” зазначалося, що загальна мета полягає в удосконаленні або перебудові процесу прийняття рішень таким чином, щоб забезпечити в його рамках повну інтеграцію соціально-еко-номічних і екологічних питань, а також ширшу участь громадськості.

Ця мета виявилася досить складною, оскільки для її досягнення не було відповідного інституційного середовища. Тому однією з двох провідних тем Конференції ООН зі збалансованого розвитку “Ріо+20”, яка відбулась у Ріо-де-Жанейро в червні 2012 р., стала тема “Інституційні рамки збалансованого розвитку”. У підсумковому документі конференції “Майбутнє, якого ми хочемо” було зроблено наголос на необхідності інтеграції трьох складових збалансованого розвитку та зміцненні міждержавних механізмів збалансованого розвитку [16]. Передбачалося створити міждержавний Політичний форум високого рівня, який мав замінити Комісію збалансованого розвитку. У вересні 2013 р. відбулося перше засідання цього форуму, скликаного під егідою Генеральної Асамблеї ООН.

Необхідність переходу системи державного управління на засади збалансованого розвитку усвідомлюється в багатьох країнах світу. Зокрема, Європейський Союз і країни-члени взяли на себе рішучі зобов'язання стосовно збалансованого розвитку. Розроблені “Стратегія збалансованого розвитку ЄС” та національні стратегії збалансованого розвитку. В країнах ЄС створені урядові структури та не-урядові консультативні ради національних заінтересованих сторін, які здійснюють реалізацію принципів збалансованого розвитку.

Питанням державного управління збалансованим розвитком приділяє увагу Комітет експертів з державного управління, заснований Департаментом ООН з економічних і соціальних питань ще у 2001 р. У квітні 2014 р. у Нью-Йорку відбулася 13-та сесія цього комітету, на якій розглядалися питання реформування системи державного управління з метою забезпечення збалансованого розвитку, зокрема питання зміцнення потенціалу у сфері управління збалансованим розвитком на національному та місцевому рівнях; заохочення розвитку навичок керівництва, новаторства та сприян-

ня управлінню ризиками для забезпечення збалансованого розвитку, а також підвищення професійного рівня та зміцнення морального духу в державній службі [5].

В Україні принципи збалансованого розвитку декларують науковці та представники громадських екологічних організацій. На рівні державної політики вже багато років бракує політичної волі визнати збалансований розвиток одним з основних державних пріоритетів. Україна залишається однією з небагатьох країн Європи, де відсутня національна стратегія збалансованого розвитку. Відповідно існують труднощі у створенні інституцій, орієнтованих на принципи збалансованого розвитку, а система управління збалансованим розвитком перебуває на стадії формування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У домінуючій парадигмі метою розвитку є підвищення добробуту населення. Разом з тим існують природні межі Землі, які не дають змоги підвищувати людський добробут безмежно. Врахування цих природних меж призводить до перегляду мети суспільного розвитку.

Перехід до збалансованого розвитку – це етичний перехід, зсув у ціннісних орієнтаціях багатьох людей. Збалансований розвиток можна розглядати як етичний ідеал, спрямований на створення такого суспільства, життєдіяльність якого не призводитиме до руйнування середовища існування людини.

Етичний ідеал збалансованого розвитку знайшов відображення в міжнародній політиці збалансованого розвитку та сприяє створенню відповідних інституцій. Коли такі інституції стануть звичними і їх функціонування дасть змогу знайти оптимальний баланс між природо-ретворювальною та природоохоронною діяльністю людини, то можна буде вести мову про втілення ідеї збалансованого розвитку.

Держава відіграє визначальну роль у створенні політико-економічних умов та інституцій, орієнтованих на збалансований розвиток. Перехід до збалансованого розвитку потребує глибоких структурних змін у системі державного управління, пов'язаних з переходом від суто галузевого до інтегрованого управління та від централізованого прийняття рішень до створення демократичних органів влади, які приймають рішення за участі громадськості та приватного сектору.

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі механізмів трансформації етичних декларацій у політику збалансованого розвитку, проведенні відповідної інституційної модерні-

зації та зміцненні системи державного управління збалансованим розвитком в Україні.

Список використаних джерел

1. *Василевська Т. Е.* Особистісні виміри етики державного службовця : монографія / Т. Е. Василевська. – К. : НАДУ, 2008. – 336 с.

2. *Войтович Р. В.* Вплив глобалізації на систему державно-го управління: теоретико-методологічний аналіз : монографія / Р. В. Войтович. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – 640 с.

3. Галузь науки “Державне управління” в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку : нац. наук. доп. / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурміна, О. М. Руденко. – К. : НАДУ, 2012. – 184 с.

4. *Гьосле В.* Практична філософія в сучасному світі / Вітторіо Гьосле ; пер. з нім. А. Єрмоленка. – К. : Лібра, 2003. – 248 с.

5. Комитет экспертов по государственному управлению. Доклад о работе тринадцатой сессии (7–11 апр. 2014 года) [Электронный ресурс]. – ООН. – E/2014/44-E/C.16/2014/6. – Режим доступа : <http://workspace.unpan.org/sites/Internet/Documents/UNPAN92996.pdf>

6. *Мантатова Л. В.* Стратегия развития: ценности новой цивилизации / Л. В. Мантатова. – Улан-Удэ : Изд. ВСГУ, 2004. – 242 с.

7. *Маслоу А.* Новые рубежи человеческой природы / Абрахам Маслоу ; пер. с англ. Г. А. Балл, А. П. Попогребский. – М. : Смысл, 1999. – С. 31.

8. Наше общее будущее: Докл. Междунар. комис. по окружающей среде и развитию (МКОСР) : пер. с англ. – М. : Прогресс, 1989. – 376 с.

9. *Прокофьев А. В.* Мораль индивидуального совершенствования и общественная мораль: исследование неоднородности нравственных феноменов / А. В. Прокофьев. – Великий Новгород : НовГУ им. Ярослава Мудрого, 2006. – 280 с.

10. *Ручка А.* Динаміка ціннісних пріоритетів громадян України / А. Ручка // Українське суспільство 1994–2004. Моніторинг соціальних змін / за ред. В. Ворони, М. Шульги. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2004. – С. 416–436.

11. *Хесле В.* Философия и экология / В. Хесле ; пер. с нем. А. К. Судакова. – М. : АО Ками, 1994. – 192 с.

12. *Bosselmann K.* Governance for Sustainability: Issues, Challenges, Successes / Klaus Bosselmann, Ron Engel, Prue Taylor. – Gland, Switzerland : IUCN, 2008. – 260 p.

13. *Engel J. R.* The ethics of sustainable development / J. R. Engel // Ethics of Environment and Development: Global Challenge, International Response / ed. by J. R. Engel, J. G. Engel. – Tucson, USA: University of Arizona Press, 1990. – 264 p.

14. *Hardin H.* The Tragedy of the Commons / Garrett Hardin // Science. – 1968. – Vol. 162. – N 3859. – P. 1243–1248.

15. *Kibert C.* The Ethics of Sustainability / Charles J. Kibert, Leslie Thiele, Anna Peterson, M. Monroe. – UK : John Wiley & Sons Ltd, 2011. – 266 p.

16. The Future We Want: Outcome document adopted at Rio+20 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.un.org/en/sustainablefuture/>